

Αθήνα, 3 Μαρτίου 2015

Παρουσίαση της ετήσιας έκθεσης για το 2014
της Διεθνούς Επιτροπής του ΟΗΕ για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών (INCB)

*Δρ. Βασίλειος Γκιτάκος,
Διευθυντής ΚΕΘΕΑ*

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Στην **Αφρική** οι συνεχείς απειλές της ειρήνης και της ασφάλειας σε ορισμένες περιοχές έχουν πυροδοτήσει αύξηση της διακίνησης παράνομων ουσιών. Κάποιες χώρες συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν προβλήματα με την αυξημένη χρήση και παραγωγή των κυριότερων ουσιών χρήσης. Σε κάποια μέρη της ηπείρου παρατηρείται αύξηση των κατασχέσεων κάνναβης καθώς και της παράνομης διακίνησης διεγερτικών τύπου αμφεταμίνης. Σημαντικό πρόβλημα για την περιοχή αποτελεί και η περιορισμένη δυνατότητα θεραπείας και κοινωνικής επανένταξης.

Η **Κεντρική Αμερική και Καραϊβική** εξακολουθεί να αξιοποιείται από τοπικές και διεθνείς εγκληματικές ομάδες ως διαμετακομιστική οδός παράνομων ναρκωτικών από την Νότια Αμερική προς τη Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη. Η διακίνηση κοκαΐνης παραμένει η πιο επικερδής πηγή εσόδων για τις ομάδες αυτές. Η χρήση ουσιών παρουσιάζει αύξηση σε πολλές χώρες της περιοχής.

Παρά τη μείωση σε σχέση με προηγούμενα έτη, η **Βόρεια Αμερική** εξακολουθεί να έχει παγκοσμίως το μεγαλύτερο ποσοστό θνησιμότητας που σχετίζεται με τα ναρκωτικά. Στις Ηνωμένες Πολιτείες οι θάνατοι από υπερβολική δόση σχετίζονται κυρίως με τη συνταγογράφηση οπιοειδών. Η υπερσυνταγογράφηση και κατάχρηση συνταγογραφούμενων φαρμάκων στις ΗΠΑ εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα για τη δημόσια υγεία. Επίσης καταγράφεται ανάκαμψη της χρήσης της ηρωίνης η οποία είναι συνήθως ευκολότερο να βρεθεί και κοστίζει λιγότερο από τα συνταγογραφούμενα οπιοειδή.

Επίσης ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η χρήση κάνναβης από τη νεολαία. Η κάνναβη παραμένει η πρώτη ουσία χρήσης και παράνομης διακίνησης στη Βόρεια Αμερική με ιδιαίτερα ανησυχητική τη χρήση της από τους νέους. Στον Καναδά, σύμφωνα με την έρευνα για το αλκοόλ, τον καπνό και τις παράνομες ουσίες στους νέους 2012-2013, σε μαθητές περίπου 11-18 ετών, η κάνναβη έχει τη μεγαλύτερη ετήσια επικράτηση χρήσης μετά το αλκοόλ, ενώ περίπου το 45% των μαθητών ανέφεραν ότι θα ήταν «αρκετά» ή «πολύ» εύκολο να προμηθευτούν την ουσία. Αυτές οι εξελίξεις δείχνουν την αναγκαιότητα για τις κυβερνήσεις της περιοχής να επενδύσουν περισσότερο σε μέτρα πρόληψης, ιδιαίτερα σε αυτά που απευθύνονται στους νέους.

Η παγκόσμια διάθεση κοκαΐνης από τη **Νότια Αμερική** έχει περιοριστεί τόσο που γίνεται αισθητή στις αγορές όπου η διαθεσιμότητα παραμένει χαμηλότερη σε σχέση με τα επίπεδα ρεκόρ του 2006. Ανησυχία προκαλεί η καπνιστή χρήση κοκαΐνης. Τα θεραπευτικά δεδομένα για το 2010-2012 δείχνουν επίσης ότι η κοκαΐνη είναι μακράν η κύρια ουσία πρώτης επιλογής για τα άτομα που είναι ενταγμένα σε θεραπεία στις νοτιοαμερικανικές χώρες.

Στην Ανατολική και Νοτιοανατολική **Ασία** παραμένει η μεγάλη ανησυχία για την επέκταση παράνομων αγορών διεγερτικών τύπου αμφεταμίνης. Στη Νότια Ασία μεταξύ των μεγαλύτερων προβλημάτων παραμένει η αύξηση της παραγωγής, διακίνησης και χρήσης μεθαμφεταμίνης καθώς και η κατάχρηση φαρμακευτικών σκευασμάτων που περιέχουν ναρκωτικές και ψυχοτρόπες ουσίες. Στη Δυτική Ασία η πολιτική αστάθεια και οι συγκρούσεις έχουν οδηγήσει στον περιορισμό της δυνατότητας πολλών κρατών να ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο στα σύνορα και στην επικράτειά τους, κατάσταση την οποία εκμεταλλεύονται οι διακινητές. Πρόβλημα εξακολουθεί να αποτελεί και η συνεχιζόμενη αύξηση της χρήσης οπιούχων και της

καλλιέργειας οπίου στο Αφγανιστάν. Η καλλιέργεια οπίου την προηγούμενη χρονιά αυξήθηκε κατά 17%.

Στην **Ευρώπη** η διαθεσιμότητα και η κατάχρηση των νέων ψυχοδραστικών ουσιών παραμένει ένα μείζον πρόβλημα δημόσιας υγείας, με νέες ουσίες να εντοπίζονται και με αυξανόμενη συμμετοχή των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων στο εμπόριο αυτών των ουσιών.

Η Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη έχουν σημαντικά υψηλότερη επικράτηση της ενέσιμης χρήσης ναρκωτικών, καθώς και του ιού HIV στους χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών, από τον παγκόσμιο μέσο όρο. Ενώ ο αριθμός των νέων κρουσμάτων HIV μεταξύ των ατόμων που κάνουν χρήση ενδοφλέβιων ναρκωτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Νορβηγία μειώθηκε κατά την περίοδο 2006-2010, από το 2010 παρατηρείται αύξηση, κυρίως ως αποτέλεσμα των κρουσμάτων του ιού HIV στους χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών στην Ελλάδα και τη Ρουμανία.

Στη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη η ηρωίνη αντικαθίσταται μερικώς ως ουσία κατάχρησης από συνθετικά οπιοειδή, όπως η φαιντανύλη, η βουπρενορφίνη και η μεθαδόνη. Σε ορισμένες χώρες η πλειονότητα των εισαγωγών στα προγράμματα θεραπείας για οπιοειδή έχει ως αιτία την εξάρτηση από αυτές τις ουσίες. Παράλληλα αυξάνονται οι θάνατοι που συνδέονται με τα συνθετικά οπιοειδή. Μεταβολές παρατηρούνται επίσης στους τρόπους ενέσιμης χρήσης, με πιθανή τη διαμόρφωση τάσης απομάκρυνσης από την ενέσιμη χρήση ηρωίνης και ενίσχυσης της ενέσιμης χρήσης οπιοειδών, διεγερτικών τύπου αμφεταμίνης και νέων ψυχοδραστικών ουσιών.

Στη Δυτική και την Κεντρική Ευρώπη συνεχίζει να εξαπλώνεται η παράνομη καλλιέργεια κάνναβης, κυρίως για εγχώρια κατανάλωση. Ορισμένες χώρες αναφέρουν αυξανόμενη επαγγελματοποίηση και διευρυνόμενη κλίμακα της καλλιέργειας, ενώ άλλες καταγράφουν τάση για μικρότερου μεγέθους σημεία παραγωγής, όπως κατοικίες. Εκτός από την εγχώρια παραγωγή, η κάνναβη εξακολουθεί να διακινείται στη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη, μεταξύ άλλων μέσω της μεταφοράς ρητίνης κάνναβης από τη θάλασσα ή τον αέρα, κυρίως από το Μαρόκο, και μέσω της διακίνησης του φυτού της κάνναβης, κυρίως από την Αλβανία. Η παράνομη παραγωγή και χρήση της κάνναβης, ειδικά μιας εξαιρετικά ισχυρής μορφής αυτής της ουσίας, παρέμειναν οι βασικές προκλήσεις που αντιμετώπισε η Νοτιοανατολική Ευρώπη σε ό,τι αφορά τα παράνομα ναρκωτικά. Το 2013 ήταν πιθανώς αυξημένη και η χρήση της βαλκανικής οδού για τη διακίνηση παράνομων ναρκωτικών.

Η αύξηση των κατασχέσεων κάνναβης κατά δύο τρίτα στην Ελλάδα το διάστημα 2011-2012 υποδηλώνει ότι η χώρα μπορεί να εξελίσσεται σε διαμετακομιστικό κέντρο της ουσίας. Τα λιμάνια της βορειοδυτικής Ελλάδας, όπως και η Αδριατική, χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά μεγάλων φορτίων φυτών της κάνναβης από την Αλβανία στη Δυτική Ευρώπη. Επιπλέον, η βαλκανική οδός που διασχίζει το Ιράν, την Τουρκία, την **Ελλάδα**, την Βουλγαρία και άλλες χώρες της περιοχής με προορισμό τη Δυτική Ευρώπη παραμένει το βασικό δρομολόγιο για τη μεταφορά αφγανικής ηρωίνης. Το 2012 Ελλάδα και Ρουμανία αντιπροσώπευαν το 37% του συνολικού αριθμού νέων διαγνώσεων του ιού HIV μεταξύ των χρηστών ενδοφλέβιων ναρκωτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στην **Ωκεανία** παραμένει η ανησυχία σε σχέση με την επέκταση των αγορών νέων ψυχοδραστικών ουσιών και με τα σχετικά υψηλά ποσοστά της χρήσης ουσιών. Η κάνναβη παραμένει η κύρια ουσία χρήσης.

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Νέες ψυχοδραστικές ουσίες

Το INCB συνεχίζει να σημαίνει συναγερμό για τις νέες ψυχοδραστικές ουσίες, οι αναφορές για τις οποίες προέρχονται πλέον από κάθε γωνία του πλανήτη. Πρόκειται είτε για φυσικές είτε για

τεχνητές ουσίες οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στους πίνακες των τριών διεθνών συμβάσεων και επομένως δεν υπόκεινται σε έλεγχο. Συνήθως πρόκειται για συνθετικά κανναβινοειδή, συνθετικές καθιόνες και φαινεθλαμίνες, καθώς και για πιπεραζίνες, τρυπταμίνες ή ουσίες προερχόμενες από διάφορα φυτά. Το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης που έχει δημιουργήσει ο ΟΗΕ μέσα στο 2014 κατέγραψε 388 διαφορετικές τέτοιες ουσίες, ήταν δηλαδή αυξημένες κατά 11% σε σχέση με το 2013, οπότε και ανήλθαν σε 348. Το φαινόμενο των νέων ψυχοδραστικών ουσιών υπογραμμίζει τη δυναμική, εξελισσόμενη φύση του προβλήματος των ναρκωτικών.

Μεθυλφαινιδάτη

Αυξημένη κατά 66% παγκοσμίως είναι η κατανάλωση μεθυλφαινιδάτης, ενός διεγερτικού που χρησιμοποιείται κυρίως για τη θεραπεία της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής – Υπερκινητικότητας (ΔΕΠ-Υ). Η ραγδαία αυτή αύξηση μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες όπως: η αύξηση των διαγνώσεων της διαταραχής, η χορήγηση της θεραπείας σε ένα διευρυμένο ηλικιακό φάσμα ατόμων, η έλλειψη κατάλληλων κατευθυντήριων γραμμών για τη συνταγογράφηση της ουσίας, οι πρακτικές μάρκετινγκ των φαρμακοβιομηχανιών που την παράγουν. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις ΗΠΑ, στις οποίες οφείλεται το 80% της παγκόσμιας κατανάλωσης, από το 2011 περίπου το 11% των παιδιών ηλικίας μεταξύ 4 και 17 ετών έχει διαγνωστεί με ΔΕΠ-Υ, ενώ η ουσία συνταγογραφείται πλέον και σε νήπια ηλικίας 2-3 ετών. Αντιστοίχως, στη Γερμανία, μέσα σε μία πενταετία, μεταξύ 2006 και 2011, ο αριθμός των διαγνώσεων της ΔΕΠ-Υ αυξήθηκε κατά 42% σε παιδιά και εφήβους ηλικίας κάτω των 19 ετών. Επιπλέον, σε όλο τον κόσμο φαίνεται να αυξάνονται οι περιπτώσεις παιδιών στα οποία η ουσία χορηγείται για περίοδο πολλών ετών. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο της κατανάλωσης της ουσίας από μαθητές και σπουδαστές την περίοδο των εξετάσεων με την εσφαλμένη από μέρους τους προσδοκία ότι θα τους επιτρέψει να είναι πιο συγκεντρωμένοι, να μελετούν περισσότερες ώρες και να έχουν καλύτερες επιδόσεις. Ο ΟΗΕ προτείνει διάφορα μέτρα, όπως η καλύτερη εκπαίδευση των ιατρών σε θέματα διάγνωσης της ΔΕΠ-Υ και συνατογράφησης της ουσίας, απαγόρευση της διαφήμισής της στο κοινό κ.ά.

3

Πρόσβαση σε ναρκωτικά φάρμακα για την ανακούφιση του πόνου

Περίπου 5,5 δισεκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον πλανήτη εξακολουθούν να έχουν περιορισμένη ή καθόλου πρόσβαση σε φάρμακα που περιέχουν ναρκωτικές ουσίες, όπως η κωδεΐνη ή μορφίνη. Μία ακόμα χρονιά ο ΟΗΕ αναδεικνύει ως μείζον θέμα το γεγονός ότι 75% του παγκόσμιου πληθυσμού δεν έχει πρόσβαση σε κατάλληλη θεραπεία ανακούφισης από τον πόνο, παρότι οι παγκόσμια παραγωγή υπερεπαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες. Οι ανισότητες σε παγκόσμιο επίπεδο είναι τεράστιες, καθώς το 92% της μορφίνης που χρησιμοποιείται σε όλο τον κόσμο καταναλώνεται μόνο από το 17% του παγκόσμιου πληθυσμού, σε χώρες, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Δυτική Ευρώπη, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία. Η περιορισμένη πρόσβαση οφείλεται σε ανεπαρκή ρυθμιστικά πλαίσια, την έλλειψη εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης των ιατρών, πολιτιστικές αντιλήψεις σε σχέση με τη θεραπεία του πόνου, οικονομικούς παράγοντες κ.ά

Χρήση κάνναβης για ιατρικούς και ψυχαγωγικούς σκοπούς

Αν και οι διεθνείς συμβάσεις για τον έλεγχο των ναρκωτικών προβλέπουν τη χρήση κάνναβης για ιατρικούς σκοπούς, ορίζοντας συγκεκριμένο πλαίσιο για την πραγματοποίησή της, αντίκεινται στη χρήση κάνναβης για ψυχαγωγικούς σκοπούς. Έτσι στην έκθεσή της η Επιτροπή επισημαίνει ότι οι σχετικοί νόμοι περί νομιμοποίησης της ψυχαγωγικής χρήσης της κάνναβης που ψηφίστηκαν στην Ουρουγουάη και σε πολιτείες των ΗΠΑ (Κολοράντο και Ουάσιγκτον) δεν συνάδουν με το άρθρο 4 της Ενιαίας Σύμβασης του 1961, η οποία απαιτεί από τα κράτη να περιορίσουν τη χρήση των ναρκωτικών φαρμάκων για ιατρικούς και επιστημονικούς σκοπούς.